

Liner notes

Sinds mijn vijftiende speel ik de *Sonate voor piano en viool in A-groot* van César Franck. En vanaf die eerste keer dat ik het stuk speelde, ben ik er verliefd op. In de loop der jaren is die liefde alleen maar toegenomen. Ik werkte er met al mijn leraren aan. Maar waarop ik precies verliefd was, daar kwam ik niet uit.

In programmatoelichtingen wordt veel aandacht besteed aan de vorm en aan de manier waarop Franck (1822-1890) speelde met de traditie, hoe alle thema's uit de eerste maten van de vioolpartij voortkomen. Maar hoe graag ik de sonate ook op muzikale gronden analyseer, ik heb altijd het gevoel gehad dat er een programmatische laag in zit. Er is geen scenario bekend, geen script, maar tijdens het spelen van deze sonate ervaar ik zo'n gevoel van transformatie.

César Franck componeerde het werk in de zomer van 1886 in Quincy, in de buurt van Parijs. Hij was 63 jaar. Volgens de overlevering was zijn vrouw meer bezig met haar liefde voor God dan met haar liefde voor hem en was hij stiekem verliefd op zijn elegante leerling, de Ierse Augusta Holmès.

Hij schreef (of: voltooide, mogelijk was de sonate aanvankelijk voor piano en cello bedoeld) het werk voor het huwelijk van zijn vriend Eugène Ysaÿe – een van de grootste violisten van zijn tijd en net als Franck geboren in Luik, maar anderhalve generatie jonger. Het huwelijksgeschenk moest nog tijdens de bruiloft worden uitgevoerd, op een geleende viool en een hotelpiano. Je zal de virtuoze pianopartij maar zomaar ineens op je lessenaar krijgen.

Toen ik het verhaal over de ontstaansgeschiedenis eens voorafgaand aan een recital vertelde, dacht ik: zou de liefde, een relatie tussen twee mensen, niet iets met dat stuk te maken kunnen hebben? Zouden die vier delen geen muzikale reflecties kunnen zijn van de

verschillende stadia van een levenslange relatie? Daar horen na een rooskleurige periode van verliefdheid (het warme, gepassioneerde en toch ook vaak subtiele *Allegretto ben moderato*) ook tijden van turbulentie bij (het borrelende, onrustige *Allegro*). Mensen veranderen, en doen dat zelden synchroon. In het derde deel (*Recitativo-Fantasia*), dat improvisatorisch van aard is, hoor ik die wanhoop: je denkt dat het niet meer goedkomt, je groeit uit elkaar. Uiteindelijk is daar (in het *Allegretto poco mosso*) de verzoening, of misschien wel de volwassenheid, het opgewekte realisme. In dit slotdeel wisselen piano en viool dezelfde melodie af in canonische stijl, alsof Franck twee individuen schetst die tevreden samenleven, op hun leven terugkijken (er komen citaten uit eerdere delen langs), maar weten dat ze nooit écht één worden.

De filosoof Emmanuel Levinas (1906-1995) had eenzelfde idee: 'Het denkbeeld dat liefde een versmelting van twee wezens zou zijn, is een verkeerde romantische idee. Het aandoenlijke van de erotische relatie is dat men met z'n tweeën is, en dat de ander daarin volstrekt een ander is.' Of zoals de Nederlandse filosoof Jan Drost (1975) het omschrijft in zijn boek *Het romantisch misverstand*: 'Samen één worden in liefde, iets mooiers lijkt er niet te bestaan. Maar wat zeg ik als ik zeg dat ik één wil worden met mijn geliefde? In feite niets anders dan dat het onderscheid tussen mij en de ander wordt opgeheven. [...] Wij zijn twee helften van een oorspronkelijke eenheid, onze verschillen zijn slechts schijn en oplosbaar. [...] Maar waar ben ik als dit werkelijkheid zou worden? En vooral: waar is de ander gebleven? Die is er niet meer. Wij zijn er niet meer. [...] Van wie kan ik houden als er geen ander is?' Kortom, dit zie ik prachtig verbeeld in het laatste deel van de sonate en verklaart de titel van dit album, *Symbiosis*.

Francks sonate is er bij uitstek een die de violist veel mogelijkheden biedt voor verschillende vingerzettingen, die radicale kleurverschillen op kunnen leveren. Ook dat verklaart mede waarom het stuk me zo blijft fascineren. De eerste keer dat ik de sonate uitvoerde met Dina Ivanova, was ik niet alleen meer verliefd op de muziek, maar wist ik ook dat we dit op moesten nemen.

De componiste Poldowski (1879-1932) werd geboren in Brussel als dochter van een Engelse moeder en een Pools-Joodse vader: Henryk Wieniawski, de beroemde vioolcomponist. Haar volledige naam was Irena Régine Wieniawska. Haar vader overleed toen ze tien maanden oud was. Met haar moeder verhuisde ze naar Londen – ze zou naar Brussel terugkeren voor haar conservatoriumopleiding en ook in Parijs wonen.

Ze begon met componeren op haar vijfde en werd ook een fantastische pianiste. Ze huwde Sir Aubrey Dean Paul, een legerleider van adellijke komaf. Ze weigerde om mee te liften op de naam van haar vader of haar man, dus gaf ze haar werk uit onder het pseudoniem Poldowski. In Londen werd ze opgenomen in de high society, zo had ze ook een haute couture boutique en verkocht ze aan de Britse koninklijke familie. Ze gaf concerten in heel Europa en de VS, maar het muziekleven begon haar tegen te staan.

Ik leerde haar werk kennen toen ik een programma maakte rond de dichter Paul Verlaine. Poldowski bleek niet alleen een mooie zetting te hebben gemaakt van Verlaines *L'heure exquise*, maar ook een *Sonate in d-klein* te hebben geschreven. Toen ik die doorspeelde, begreep ik niet hoe het kon dat ik dit stuk nog nooit had gehoord. Het is een prachtwerk, Frans-laatromantisch georiënteerd maar tegelijk heel origineel door zijn wonderlijke texturen. Het stuk – heel krachtig, soms grillig en weemoedig – werd uitgegeven in 1914, heeft drie delen, maar een afzonderlijk langzaam deel ontbreekt: in het *Scherzo* zit een *Andante semplice* verstopt. In de uitgaven van de sonate zitten enkele inconsequenties,

die wij in overleg met Tyrone Greive, die de editie uit 2003 maakte waarop wij ons baseren, hebben aangepast.

De tweede vrouwelijke componist op dit album (en de derde geboren in de Lage Landen) is Mathilde Wantenaar (1993) uit Amsterdam. Ze wordt beschouwd als een van de grote Nederlandse beloften van dit moment. We werden aan elkaar gekoppeld voor het Alba Rosa Viëtor Compositieconcours in Utrecht in 2014. Wantenaar schreef deze drie *Sprookjes* voor dit concours, die ik mocht vertolken, en won zowel de jury- als de publieksprijs.

Haar idioom is fantasievol en toegankelijk, maar schuurt op de juiste momenten. De ondertitel van de *Sprookjes* is: *Muzikale vertellingen voor viool en piano*. Verhaaltjes met een kop en een staart zijn ze niet: Wantenaar laat de luisteraar zijn eigen beelden vormen. Zelf ziet ze bij het eerste 'sprookje' geen specifieke beelden voor zich, bij het tweede zegt ze een lome, warme zomermiddag te zien. Het derde wordt in haar hoofd nog het meest verhalend: het begint met trompetverklankingen die een aankondiging doen. Daarna zoom je uit, kijk je van een afstand naar een kasteel, vervolgens peddel je over het water in de slotgracht. Je hoort de druppels van de peddels in het water glijden. Dan is er mist. Je vaart een bos binnen. Aan het slot zie je het kasteel, maar dan als ruïne. 'Dromen' had de lading ook gedekt. Vooropgesteld: deze droom is die van haar, de luisteraar wordt uitgenodigd er zijn eigen droom bij te verzinnen. Dina en ik vinden dat de composities van de sterke persoonlijkheden Poldowski, Wantenaar en Franck elkaar versterken – en een prachtige symbiose opleveren.

Merel Vercammen

Biografieën

Violiste **Merel Vercammen** (Nijmegen, 1988) studeerde cum laude af aan het Royal College of Music in Londen. Ze was prijswinnares van de London Grand Prize Virtuoso Competition, het Nationaal Concours van de Stichting Jong Muziektalent Nederland en het Prinses Christina Concours. Merel trad op over de hele wereld en speelde in concertzalen als het Concertgebouw in Amsterdam, de Elbphilharmonie in Hamburg en de Wigmore Hall in Londen.

Merel kreeg haar eerste vioollessen toen ze vijf jaar was en studeerde vanaf haar vijftiende aan het Utrechts Conservatorium bij Eeva Koskinen. Aan het Royal College of Music behaalde ze zowel haar Bachelor of Music als Master of Performance diploma bij Jan Repko. Daarna volgde ze lessen bij Ilya Grubert aan de Fondazione Musicale Santa Cecilia in Portogruaro, Italië. Verder volgde ze masterclasses bij Josef Rissin, Lewis Kaplan, Daniel Hope, Alina Ibragimova en Zakhar Bron.

Als soliste trad Merel onder meer op in de vioolconcerten van Beethoven, Brahms en Otto Ketting, waarbij de componist zelf dirigeerde. In 2017 bracht ze een vioolconcert van Mathilde Wantenaar in première dat in haar opdracht werd gecomponeerd. Daarnaast ontwikkelde ze een interactieve voorstelling over muziek en het brein (*Het nieuwe Mozart effect*) en houdt ze zich bezig met improvisatie.

Merel bespeelt een viool uit 1820 van de Italiaanse bouwer Andrea Postacchini, haar ter beschikking gesteld door het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds.

merelvercammen.nl

Pianiste **Dina Ivanova** (Rjazan, Rusland, 1994) won prijzen op diverse concoursen, waaronder een tweede prijs op het Liszt Concours in Weimar, een tweede prijs op het Ricardo Viñes Concours in Spanje, een Honorary Mention Award op het Paderewski Concours in Polen, en de Artist Recognition Award op het International Keyboard Festival in New York. In 2017 won Dina de publieksprijs en de derde juryprijs tijdens het Liszt Concours in Utrecht.

Dina begon op vierjarige leeftijd met pianolessen bij haar moeder. Ze studeerde aan de Centrale Muziekschool in Moskou en het Tsjaikovski Conservatorium in Moskou bij Alexander Mndoyants. Sinds september 2018 studeert zij bij Grigory Gruzman aan de Hochschule für Musik Franz Liszt in Weimar. Dina volgde masterclasses bij Dmitri Bashkirov, Leslie Howard, Jerome Rose, Leon Fleisher, Awadagin Pratt en Pavel Gililov.

Ze soleerde onder meer bij de Thüringer Philharmonie en het Israel Symphony Orchestra. Als onderdeel van het Career Development Programme dat door het Liszt Pianoconcours in Utrecht wordt aangeboden, geeft Dina een uitgebreide concerttournee als solist, met concerten bij het Korean Symphony Orchestra in Seoul en het KwaZulu-Natal Philharmonic Orchestra in Durban, Zuid-Afrika, en recitals in Zuid-Amerika, de Verenigde Staten, Rusland, Zuid-Afrika en Europa. Ook nam Dina werk op van de componist Sergej Ljapoenov voor het meerjarige cd-project *Anthology of Russian Music*.

dinaivanova.com